תְּשָׁפֵךְ הַכֹּל בבת אחת, משום שחוששים לתקלה. וּבֵית חִלֵּל אומרים, תַּעֲשֶׂה וְיִלּוֹחַ, שאין חוששים לתקלה [הרי שנחלקו בית שמאי ובית הלל בדין תקלה]. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, אֲנִי אַבְרִיעַ את הדין במחלוקת זו, אם החבית נטמאה בְּבֵית, תַּעֲשֶׂה וְיִלּוֹחַ, ואין חוששים שעד שיזלפנה יבוא לידי תקלה. וְאם נטמאה בַּשָּׂדֶה, תְּשָׁפֵךְ הַכֹּל, מפני שעד שיביאנה לביתו יש לחוש שיבוא לידי תקלה. לשון אחרת בהכרעתו של רבי ישמעאל ברבי יוסי: אִיכָּא דְּאָמְרֵי – יש אומרים, בֵּיין יָשָׁן שראוי להשתמש בו מיד, תַּעֲשֶׂה וְיִלּוֹחַ. וּבֵיין חָדָשׁ תְּשָׁפֵךְ הַכֹּל, מפני שיש לחוש שעד שיתיישן יבוא לידי תקלה.

מסיימת הברייתא: אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי ישמעאל, אֵין הַכְרָעָה שְׁלִישִׁית מַכְרַעַת - אין אנו מכריעים במחלוקת על פי דעה שלישית. כלומר, דבריך אינם הכרעה בין דעת בית שמאי ובית הלל, אלא דברי עצמך הן. שאילו היו בית שמאי אומרים בין בבית ובין בשדה תישפך, ובית הלל היו אומרים בין בבית ובין בשדה תיעשה זילוח, והיית מכריע ביניהם שבבית תיעשה זילוח בבית הלל ובשדה תישפך בבית שמאי, הרי זו הכרעה והלכה כמותך, שנמצא שבבית יש רוב להתיר ובשדה יש רוב לאסור, ויש לנו לילך אחרי הרוב. אבל עתה שהם לא הזכירו בדבריהם כלל בית או שדה, הרי שלדעתם אין שום סברא לחלק לענין תקלה בין בית לשדה, ואתה שחלקת בכך דעה שלישית היא זו, שאף היא דעת יחיד, ואין טעם לפסוק הלכה כמותה.

שנינו במשנה אִם אָמַר לוֹ אַצִּיל אֶת שֶׁלְּךָ וְכוּ' ואתה נותן לי את שלי, חייב ליתן לו:

מקשה הגמרא: אַמַּאי – מדוע חייב בעל הדבש לשלם לבעל היין את דמי יינו, וְנֵימָא לֵיהּ – ויאמר לו בעל הדבש לבעל היין, מְשַׁמֶּשֶׁת אֲנִי בְּךָ – שוחק היתי עמך כשאמרתי לך שאשלם דמים מרובים כל כך על מה ששפכת יינך, ואיני חייב לשלם לך אלא שכר טרחתך. מביאה הגמרא ראיה שאפשר לטעון טענת משטה אני בך: מִי לֹא תַּנְיָא – וכי לא שנינו בברייתא, חֲרֵי שֶׁהָיָה אדם בּוֹרֵחַ מִבֵּית הָאָסוּרִין והיה ממהר לעבור את הנהר, וְהָיְתָה מַעֲבֹרֶת – ספינה לְפָנָיו, אָמַר לוֹ אותו אדם הבורח לבעל הספינה טוֹל דִּינָר, שהוא יותר מהשכר הרגיל, וְהַעֲבִירֵנִי את הנהר, והעבירו, אֵין לוֹ לבעל המעבורת אֶלָּא שְׂכָרוֹ הרגיל במלאכה זו, ואין צריך הבורח לשלם לו דינר אף שהתנה עימו כן. אַלְמָא אָמַר לֵיהּ – רואים אנו שיכול הוא לומר לו מְשַׁמֶּשֶׁת אֲנִי בְּךָ, אם כן הָכָא נַמִּי לֵימָא לֵיהּ – גם כאן יאמר לו בעל הדבש לבעל היין מְשַׁמֶּשֶׁת אֲנִי בְּךָ ולא יהא חייב לשלם לו דמי יינו ששפך. מתרצת הגמרא: הָא – מקרה זה שבמשנתינו לֹא דָּמֵי לרישא של ברייתא זו אֶלָּא לְסֵיפָא של הברייתא, ששנינו בה וְאִם אָמַר לוֹ טוֹל דִּינָר זֶה בִּשְׂכָרְךָ וְהַעֲבִירֵנִי, נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ מְשֻׁלָּם – ככל מה שהתנו ביניהם. מבארת הגמרא: מַאי שְׁנָא רֵישָׂא ומַאי שְׁנָא סֵיפָא – מהו החילוק שברישא יכול לטעון לו טענת משטה אני בך ובסיפא אינו יכול לטעון, אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא, בסיפא מדובר בְּצַיָּיד חַשׁוּלֵי [– הצד] דָּגִים מִן הַיָּם, וְאָמַר לֵיהּ הצייד להבורח מבית האסורים אַפְסַדְתַּנִי כַּוְוֵרֵי בָּווֹ – הפסדתני דגים שהייתי צד בשווי זוז באותו זמן שהעברתיך את הנהר, ומשום שיש לו הפסד בכך חייב לשלם לו כפי שהתנה ולא יכול לומר לו משטה אני בך, ואילו ברישא מדובר שבעל המעבורת לא היה צייד ואינו מפסיד בזמן שהעבירו את הנהר, לכן יכול לטעון לו משטה אני בך ואין לו אלא שכר טרחתו. ולפי זה, משנתינו דומה לדין של הסיפא, שהרי בעל היין הפסיד את יינו ששפך בשביל בעל הדבש, לכן חייב לשלם לו כפי שהתנה עמו ואינו יכול לומר לו משטה אני בך.

שנינו במשנה, שָׁטַף נָהָר חָמוֹרוֹ וַחֲמוֹר חֲבֵירוֹ, שָׁלוֹ יָפָה מָנֶה וְכוּ' ושל חבירו מאתים, והניח זה את שלו והציל את של חבירו, אין לו אלא שכרו. ואם התנה ואמר לו אני אציל את שלך ואתה נותן לי את שלי, חייב ליתן לו:

מבארת הגמרא מדוע כפלה המשנה דין זה גם בחבית וגם בחמור: וְצָרִיכָא – הוצרכה המשנה לשנות דין זה גם בחבית וגם בחמור, שיש בכל אחד מהם חידוש שאין בחבירו, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן קַמַּיְיתָא – אם היה התנא שונה רק את המקרה הראשון של חבית, היינו אומרים הָתָם הוּא דְּכִי פַּיְירַשׁ יָהִיב לֵיהּ דְּמֵי כּוּלֵּיהּ – רק שם אם התנה צריך לשלם לו את מה שהפסיד מְשׁוּם דְּבָדְיַדִים קָא פָּסִיד – כיון ששפך את יינו בידיים מחמת תנאו, אֲבָל הָכָא – כאן בסיפא, דְּמִמֵּילָא – שהחמור טבע מאליו, נֵימָא – היינו אומרים שאף שהתנה עימו אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכָרוֹ. וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָכָא – ואם התנא היה שונה רק את המקרה של חמור, היינו אומרים הָכָא הוּא דְּכִבְתָמָא – רק כאן הדין הוא שאם לא התנה עימו בפירוש אלא שפך יינו בסתמא אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכָרוֹ, מְשׁוּם דְּמִמֵּילָא – שמאליו הפסיד חמורו שהניחו להיטבע, אֲבָל הָתָם במקרה של חבית דְּהפסיד יינו בְּיָדַיִם, אֵימָא אֲפִילּוּ בִּסְתָמָא יָהִיב לֵיהּ דְּמֵי כּוּלֵּיהּ – היינו אומרים שאפילו אם לא התנה עימו צריך ליתן לו דמי כל יינו שהפסיד. צְרִיכָא – לכך הוצרך התנא להשמיענו שבין אם הפסיד בידים ובין אם הפסיד שלא בידים, אם לא התנה אין אלא שכרו ואם התנה נותן לו דמי כולו.

מסתפקת הגמרא על הדין של שטף נהר חמורו וחמור חבירו: בָּעָא מִינֵּיהּ רַב כָּהֲנָא מֵרַב, שטף נהר חמורו וחמור חבירו וְיָרַד לְהַצִּיל את חמור חבירו והתנה עימו שישלם לו דמי חמורו, וְעָלָה החמור שָׁלוֹ מן הנהר מֵאֵלָיו, מַהוּ דינו, האם אנו אומרים שכשירד להציל את חמור חבירו והפקיר את חמורו, הרי חמורו נחשב כאבוד, וכבר נתחייב חבירו לשלם לו דמי חמורו, ועכשיו כשעלה חמורו מן הנהר הרי הוא זוכה בו מן ההפקר ואין חבירו נפטר מלשלם לו בכך את דמי חמורו, או שאנו אומרים כיון שלבסוף עלה חמורו ולא הפסיד כלום אינו חייב לו. אָמַר לֵיהּ רב, מִשְׁמַיָּא רְחִימוּ עֲלֵיהּ – מן השמים ריחמו על זה שירד להציל את חמור חבירו, שעלה חמורו מאליו, ונותן לו חבירו כל דמיו כאילו מת חמורו. הגמרא מביאה ראיה לסברת רב שיש לומר 'משמים רחימו עליה': כִּי הָא דְּרַב סַפְרָא הֲוָה קָא אָזֵיל בְּשַׁיָּירְתָּא – כמעשה זה שרב ספרא היה הולך בדרך בשיירה, וַלַּוִּינְהוּ הַהוּא אֲרְיֵי – נתחבר עמהם אריה וליווה אותם בדרכם לשומרם מחיות ולסטים. כָּל לֵילָא קָא שָׁדַר לֵיהּ חַמְרָא דְּחַד מִינַּיְיהוּ וְקָא אָכֵיל – מנהג בני השיירה היה שכל לילה היה אחד מהם שולח את חמורו לאריה והיה האריה אוכל את החמור. כִּי מָטָא זִמְנֵיהּ דְּרַב סַפְרָא – כאשר הגיע תורו של רב ספרא לשלוח את חמורו, שָׁדַר לֵיהּ חַמְרָא וְלָא אָכְלֵיהּ – שלח את חמורו אך האריה לא אכלו. קָדִים רַב סַפְרָא וְזָקָה בֵּיהּ – מיהר רב ספרא לפני שיחזיק אחר בחמורו שהיה ההפקר, וזכה בו. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא מִדִּיפְתִּי לְרַבִינָא על מעשה זה, לָמָּה לֵיהּ לְמֵיזְבֵּי בֵּיהּ – למה היה צריך רב ספרא למהר לזכות בו קודם שיזכה בו אחר, נֵיחֵי דְּכִי אַפְקְרֵיהּ – אמנם כשהשליכו לפני האריה הפקיר את חמורו, אך אַדַּעְתָּא דְּאַרְיֵה אַפְקְרֵיהּ, אַדַּעְתָּא דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא אַפְקְרֵיהּ – על דעת שהאריה יאכל הוא הפקירו ולא על דעת שיהיה הפקר עבור כל בני אדם, וכיון שלבסוף לא אכלו הארי הרי הוא נשאר שלו כבתחילה ואין אחר יכול לזכות בו. אָמַר לֵיהּ רבינא לרב אחא, רַב סַפְרָא לְרַווּחָא דְּמַיְלְתָא הוּא דְּעָבַד – אכן רב ספרא לא היה צריך לזכות בו מחדש, ולא עשה כן אלא כדי שלא יהיה ערעור בדבר.

עוד מסתפקת הגמרא בדין שטף נהר חמורו: בָּעָא מִינֵּיהּ רַב מֵרַב, שטף נהר חמורו וחמור חבירו, וְיָרַד לְהַצִּיל את חמור חבירו וְלֹא חָזַיל – לא עלה בידו להצילו, מַהוּ הדין, האם צריך לשלם לזה שירד להציל את דמי חמורו שאבד או לא. אָמַר לוֹ רבי, וְוֵי שַׁאֲלָה – שאלה גדולה שאלת, אך הדין הוא שאין לוֹ אֶלָּא שְׂכָרוֹ על טרחתו ואין צריך לשלם לו דמי חמורו, כיון שלא עשה את שליחותו. אִיתֵיבֵיהּ – הקשה רב על פסקו של רבי, והרי שנינו בברייתא, הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל

לְהָבִיא בְּרִיּוֹב וְדִיּוֹרְמַסְקָנִין לַחוּלָּה, והתנה עמו לשלם לו יותר מהרגילות, וְהָלַךְ והביא, וּמְצָאוֹ לחולה שֶׁמֵּת אוֹ שֶׁהֶחֱרִיא ואינו צריך להם, נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ מְשֻׁלָּם כפי שהתנה. ולמה אמר רבי שאין לו אלא שכרו. אָמַר לֵיהּ רבי לרב, מִי דָּמֵי, הָתָם בשליח ששלחו להביא לחולה, עֲבִיד שָׁלִיחַ שְׁלִיחוּתֵיהּ – עשה השליח שליחותו, שנשלח להביא והביא, הָכָא בשטף נהר חמורו, לֹא עֲבִיד שָׁלִיחַ שְׁלִיחוּתֵיהּ, שהרי לא עלה בידו להציל את החמור.

דינים נוספים השייכים להולכים בשיירא: תָּנוּ רַבָּנָן, שַׁיָּרָא שֶׁהָיְתָה מְהַלֶּכֶת בַּמִּדְבָּר וְעָמַד עָלֶיהָ גַּיִס – שודדים, לְטוֹרְפָהּ – לבוזזה, ונתפשרו עמהם בממון, מְחַשְּׁבִין את התשלום לכל אחד לְפִי חלקו בְּמָמוֹן שנושאים בני השיירא, ובעלי הממון המרובה ישלמו יותר, וְאֵין מְחַשְּׁבִין לְפִי מנין הַנְּפָשׁוֹת ונאמר שישלמו בשוה, מפני שהשודדים באו על הממון ולא על הנפשות. וְאִם שָׁכְרוּ תַּיָּיר – מורה דרך, הַהוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם, מְחַשְּׁבִין את שכרו אַף לְפִי נְפָשׁוֹת וגם לפי ממונם, כיון שהתייר מציל אותם ואת ממונם, שהרי טעות הדרך במדבר סכנת נפשות היא. ועם כל זאת לֹא יְשַׁנּוּ מִמִּנְהַג הַחַמָּרִין [– מנהיגי החמורים] אלא ינהגו כפי המנהג, כגון עם מי נהגו לתת לתייר לפי ממון או לפי נפשות. רַשָּׁאִין הַחַמָּרִין היוצאים לדרך לְהִתְנוֹת ביניהם, שֶׁכָּל מִי שֶׁיֹּאבַד לוֹ חֲמוֹרוֹ יַעֲמִיד – יעמידו לו האחרים מממונם חֲמוֹר אַחֵר, מפני שרצונם שיהיה חמור לכל אחד ומחמת זה ימסור נפשו לשומרם בלילה מחיות וליסטים. אבל אבד חמורו בְּכוּסְיָא – בפשיעה, אֵין מַעֲמִידִין לו חמור שלא על דעת כן התנו. שֶׁלֹּא בְּכוּסְיָא, מַעֲמִידִין לוֹ חמור כפי שהתנו. וְאִם אָמַר תְּנוּ לִי דמי החמור וַאֲנִי אֶשְׁמוֹר עמכם בלילה, אֵין שׁוֹמְעִין לו, שמא לא יקנה בהם חמור, והם התנו כן רק בכדי שיהיה לו חמור.

שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא שבשביל כך התנו. משיבה הגמרא: לֹא צְרִיכָא דְּאִית לֵיהּ חַמְרָא אַחֲרִינָא – שיש לו חמור נוסף, מַהוּ דתֵּימָא שבמקרה כזה יש ליתן לו מעות, שהרי גם אם לא יקנה בהם חמור, הָא קָא מִינַטַּר לֵיהּ – הרי ישמור עמהם יפה בגלל החמור האחר, קָא מַשְׁמַע לָן שיכולים הם לומר, שַׁאנִי נְטִירוּתָא דְּחַד מִנְּטִירוּתָא דְּבֵי תְּרֵי – אינה דומה שמירה על חמור אחד לשמירה על שנים, שאם יהיו לך שני חמורים תמסור נפשך לשומרם יותר.

הגמרא מביאה ברייתא דומה לענין ההולכים בספינה: תָּנוּ רַבָּנָן, סְפִינָה שֶׁהָיְתָה מְהַלֶּכֶת בַּיָּם, עָמַד עָלֶיהָ נַחְשׁוֹל – סערה לְטוֹבְעָהּ וְהִקִּילוּ מַמָּשָׁאָהּ על ידי שהשליכו לים חלק מהמשא, מְחַשְּׁבִין כמה ישליך כל אחד לְפִי מַשָּׂאוֹ – משקל המשא, וְאֵין מְחַשְּׁבִין לְפִי מָמוֹן – ישווי המשא. כגון, אם האחד השליך מאה ליטרין של זהב ישליך חברו מאה ליטרין של ברזל, אף שאין ערכן שווה. וְכל מקום לֹא יְשַׁנּוּ מִמִּנְהַג הַסַּפָּנִים [– מוליכי הספינות] אלא יעשו כפי המנהג. וְרַשָּׁאִין הַסַּפָּנִים היוצאים בשיירא לְהִתְנוֹת, שֶׁכָּל מִי שֶׁאָבְדָה לוֹ סְפִינָה יַעֲמִיד – יעמידו לו אחרים סְפִינָה אַחֶרֶת. אֲבָדָה לוֹ בְּכוּסְיָא – בפשיעה, אֵין מַעֲמִידִין לו ספינה אחרת. שֶׁלֹּא בְּכוּסְיָא, מַעֲמִידִין לו. וְאִי פֵּירֵשׁ מהשיירא והפליג לְמָקוֹם שֶׁאֵין הַסְּפִינוֹת הוֹלְכִין שם, ואבדה לו שם ספינתו, אֵין מַעֲמִידִין. שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא שלא יעמידו לו באופן זה. משיבה הגמרא: לֹא צְרִיכָא, דְּבָנְקוּ מְרַחֲקֵי הספינות משפת הנהר חַד אַשְׁלָא [– כמלא חבל אחד], שהנהר גדל לאחר הגשמים ומהפשרת השלגים, ואין צורך להתרחק משפת הנהר כל כך, וּבְתַשְׁרֵי מְרַחֲקֵי תְּרֵי אַשְׁלֵי [– כמלא שתי חבלים], שהנהר עמוק פחות והספינה גושתת סמוך לשפת הנהר, וְקָא אָזֵיל – והלך בְּיוֹמֵי נִיסָן לְמָקוֹם שהולכים בתִּשְׁרֵי ומחמת חוזק המים שם טבעה ספינתו, מַהוּ דתֵּימָא, דַּוְוּשֵׁיהּ נָקִיט וְאָזֵיל – מחמת הרגלו הלך לשם, ואינו נחשב פושע בכך, קָא מַשְׁמַע לָן שגם בזה נקרא פושע ואין מעמידין לו ספינה אחרת.

ברייתא נוספת לענין הולכי מדבריות: תָּנוּ רַבָּנָן, שַׁיָּרָא שֶׁהָיְתָה מְהַלֶּכֶת בַּמִּדְבָּר וְעָמַד גַּיִס – שודדים וּטְרָפָהּ – שדדום, וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן כנגד השודדים וְהִצִּיל את הממון, הִצִּיל לְאֶמְצַע – לכולם, וכל אחד מכיר את שלו ונוטל. וְאִם אָמַר לפני כן אֲנִי אַצִּיל לְעַצְמִי, הִצִּיל לְעַצְמוֹ ונוטל הכל. שואלת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי, אִי דְּיָכוֹל בעל הממון לְהַצִּיל את ממונו, אֲפִילּוּ סֵיפָא נָמֵי, כשאמר אני אציל לעצמי, גם כן צריך להיות הדין שהציל לְאֶמְצַע, שהרי הבעלים לא התייאשו מממונם וגזלן הוא, וְאִי דְּלָא יָכוֹל הבעלים לְהַצִּיל, אֲפִילּוּ רֵישָׁא נָמֵי שלא אמר אני אציל לעצמי, יהיה הדין שהציל לְעַצְמוֹ, שהרי נתייאשו הבעלים וזכה מהפקר.

מתרצת הגמרא: אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא, הָכָא בְּשׁוּתָּפִין בממונם עָסְקִינַן, ובין בשיכולים להציל ובין בשאין יכולים, וּכְגוֹן – ובאופן זֶה שהממון הולך לאיבוד שׁוּתָּף חוֹלֵק את הממון ונוטל את שלו אף שֶׁלֹּא לְדַעַת והסכמת חֲבֵירוֹ, ולכך אם אָמַר שמציל לעצמו, פָּלִיג – נתכוין לחלוק את השותפות ומה שהציל הוא לחלקו, לֹא אָמַר שמציל לעצמו, לֹא פָּלִיג, ולכך מה שהציל מתחלק בין כל השותפים. ישוב אחר: רָבָא אָמַר, הָכָא בְּהצילו פּוֹעֲלִין השכורים לבעל השיירה עָסְקִינַן, ומדובר באופן שאין הבעלים יכולים להציל, וּכְדברי רַב, דְּאָמַר רַב, פּוֹעֵל יָכוֹל לְחַזּוֹר בּוֹ מעבודתו אֲפִילּוּ בַּחֲצִי הַיּוֹם, וְכָמָה דְּלֹא הָדַר בֵּיהּ כְּבַרְשׁוּתֵיהּ דְּכַעַל הַבַּיִת דָּמֵי – וכל זמן שלא חזר בו הרי הוא ברשות בעל הבית לעשות לו מלאכתו, וידו כיד בעל הבית, וְכִי הָדַר בֵּיהּ – ומה שיכול לחזור בו, לא משום שאין ידו כידו, אלא מַעֲמָא אַחֲרִינָא הוּא – מטעם אחר הוא, דִּכְתִיב (ויקרא כה נה) כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, וְלֹא עֲבָדִים לַעֲבָדִים, ולכך יכול לחזור בו ואינו כעבד שאינו חוזר בו אחר שנמכר, אך כל זמן שלא חזר בו ידו כידו. ולכן אם אמר הפועל אציל לעצמי, הרי הוא חוזר בו משכירותו וזוכה הוא לעצמו מהפקר, אך אם לא אמר, הרי ידו כידם וכל מה שהציל הציל להם. ישוב אחר: רַב אַשֵׁי אָמַר, מדובר כְּשֶׁיָּכוֹל הבעלים לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדְּחָק, ואין אנו יודעים אם נתיאשו מלהציל, ולכך גַּלֵּי דַּעְתֵּיהּ – גילה דעתו שמציל לעצמו והבעלים שמעו ושתקו, מוכח שהתייאשו, ולכך הציל לְעַצְמוֹ, לֹא גַּלֵּי דַּעְתֵּיהּ שמציל לעצמו, מסתמא לא נתיאשו, ולכך הציל לְאֶמְצַע.

במשנה זו ושלאחריה יבואר דין גזילת קרקע ואופני השבתה.

משנה

הַנּוֹזֵל שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ וּנְטָלוּהָ מַפִּיקִין – אנסים, מן הגזלן, אִם מַפַּת מְדִינָה הִיא, שאנסו גם קרקעות אחרות, אוֹמֵר לוֹ הגזלן לנגזל חֲיֵי הקרקע שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ, ואינו צריך להשיב לו קרקע אחרת. אִם מֵחֲמַת הַנַּזְלָן נאנסה, חַיִּיב הגזלן לְהַעֲמִיד לוֹ, שָׂדֶה אַחֵר.

גמרא

הגמרא מבררת את הגירסא במשנה: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, מַאן דְּתָנֵי – מי ששונה במשנה 'מַפִּיקִין', לֹא מְשַׁתְּבַשׁ – אין שיבוש בידו, וּמַאן דְּתָנֵי 'מַצִּיקִין', גם כן לֹא מְשַׁתְּבַשׁ, ששתי הגירסאות נכונות. מַאן דְּתָנֵי 'מַצִּיקִין' לֹא מְשַׁתְּבַשׁ, דִּכְתִיב (דברים כח נג) 'וְצָרַר בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אוֹיְבֶךָ', ומלשון זה בא השם 'מציקין' למציק לאחרים. וּמַאן דְּתָנֵי 'מַפִּיקִין' לֹא מְשַׁתְּבַשׁ, דִּכְתִיב (שם כח מב) 'יְיָרֵשׁ הַצְּלָצַל' – יאכל הארבה, והארבה גזלן הוא שמכלה ואוכל את התבואה, וּמְתַרְגְּמִינַן – ואנו מתרגמים את התיבות 'ירש הצלצל' 'יַחְסְנִינֵיהּ סַכָּאָה', ש'סקאה' הוא תרגום של 'ארבה', ולכן הורגלו לקרוא לגזלן בשם 'מסיק' על שם ה'ארבה' שאף הוא גזלן.

שנינו במשנה, אִם מֵחֲמַת הַנַּזְלָן חַיִּיב:

הגמרא מבררת את כוונת המשנה. שואלת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי, אִילֵימָא דַּאֲנָסוּהָ לְאַרְעָא דִּידֵיהּ וְלֹא אֲנָסוּהָ כּוּלֵּי אַרְעָתָא – שאנסו קרקע זו ולא את שאר הקרקעות, הָא מַיְירָא שָׁמְעַתְּ מִינָּהּ – הרי כבר ידענו זאת מתחילת המשנה, שאמרה 'אִם מַפַּת מְדִינָה הִיא כו'', ויש לדייק שרק ב מכת מדינה נפטר, אִי לֹא מכת מדינה היא, לֹא נפטר, ולמה הוצרכה המשנה לחזור על כך שוב בסיפא. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא שמדובר דְּאַחֲווּי אַחֲווּיֵי – שלא גזלה בעצמו, אלא שמע מבית המלך שמבקשים לגזול שדות והראה להם שיטלו קרקע זו, וזהו שאמרה המשנה 'אם מחמת הגזלן' אף שלא גזלה הוא עצמו, חייב להעמיד לו שדה אחרת משום דינא דגרמי, וכדלהלן.

לִישְׁנָא אַחֲרִינָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּגוֹן דַּאֲנָסוּהָ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים

המשך בעמוד קפד

לאדם זה **וְאָמְרִי לֵיהּ אַחֲוֵי אֲרָעָתֵיהּ** – ואמרו לו הראה לנו את קרקעותיך, והראה להם, **וְאַחֲוֵי הָהוּא בַּהֲדֵייהוּ** – והראה להם קרקע זו שגזלה מאותו אדם יחד עם קרקעותיו שלו, ולקחוה, ומחדשת המשנה בסיפא שחייב לשלם את דמיה.

מעשה בענין זה: **הָהוּא גַּבְרָא דְּאַחֲוֵי אַכְּרֵיהּ דְּחָטֵי דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא** – מעשה באדם שהראה לאנסים כרי חיטים של ראש הגולה, ונטלוהו. **אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן** – בא הריש גלותא לפני רב נחמן לתבוע את אותו אדם, **חַיְּיבֵיהּ רַב נַחְמָן לְשַׁלּוּמֵי** את דמיהם. **יָתְיב** – ישב אז **רַב יוֹסֵף אֲחוֹרֵיהּ** – מאחוריו **דְּרַב הוּנָא בַּר חִיָּיא, וְיָתְיב** – וישב **רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא** קַמֵּיהּ – לפניו **דְּרַב נַחְמָן, אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא לְרַב נַחְמָן,** האם חייבת אותו מִדִּינָא – מן הדין אוֹ שְׁקָנָא הוּא. **אָמַר לֵיהּ** רב נחמן, **מַתְנִיתִין** – משנתנו היא, **דְּתָנֵן אִם מָחֲתָה הַגַּזְלָן אנסוה, חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ שָׂדֶה אחרת, וְאוֹקֵימְנָא דְּאַחֲוֵי אַחֲוֵי** – והעמדנוה שמדובר שהראה להם שדה זו, ולמדנו שהמוסר נכסי ישראל לאנסים חייב. **בָּתַר דְּנָפַק** – לאחר שיצא רב נחמן **אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְרַב הוּנָא בַּר חִיָּיא, מַאי נָפְקָא לָךְ מִינֵּיהּ**